

CAPUT I.

De exsistentia Dei.

THESIS I^a

I Supposito facto consensus moraliter universalis et constantis in exsistentiam Dei, II Statuimus eum a) non ab educationis praeiudiciis, b) non a legislatorum fraude, c) non ab inani metu, d) non a naturalium causarum ignoracione originem ducere potuisse.

DECLARATIO I. PARTIS. Nomine Dei intelligimus ens quoddam supremum a quo ceterae res necessario dependent. Haec est modo definitio Dei nominalis, et quidem ex usu communi loquendi (D. CLXXIV, V) per eam enim declaramus quid nomine Dei nos intelligamus et ceteri intelligant. Porro conceptus hic licet imperfectus et confusus, est tamen reapse conceptus Dei, quia ipse in solo Deo veritatem habet, et quia implicite continet ceteras notas quae Deo competunt. Liquet ex historia tale Ens admissum fuisse ab hominibus consensu moraliter universali et constanti. Testes sunt inter veteres libri sacri hebraeorum, libri sacri Orientis qui doctrinam Sinensem, Indicam continent (Conferatur opus: Les livres sacrés de l'Orient traduits par G. Pauthier) Auctores Graeci, Hesiodus in Theogonia, Orpheus (cf. Fragmenta Philosophorum graecorum Didot. Vol. I. pag. 166), Homerus passim, Plato in Timaeo, Aristoteles Met. I. XII. c. 7. De Mundo c. 6. Herodotus Euterpe n. 37. Xenophon Cyropaedia L. I. c. 2. n. 7: auctores Romani, Tacitus De moribus Germaniae n. 39 seqq.; Caesar B. G. lib. VI. c. 16 seqq.; Cicero De legibus I. I. c. 8. De natura Deorum I. II. c. 2. Seneca ep. 117 et quaest. natur. I. II. n. 45: tum relationes de mundi parte recens detecta (conferatur pro his Brenna de consensu humani generis in agnoscenda divini-

tate L. II. p. II. c. 1 seqq.). Praeterea omnibus in linguis quae sensus communes et ideas populi exprimunt voces reperiuntur ad designandum ens aliquod supremum. Tandem sacrificia, dies festi, arae, oracula, iuramenta omnibus gentibus fere communia idem testantur: numini enim alicui haec omnia deferebantur. Ex his autem monumentis liquet 1° Notitiam Dei simul occurrere cum primordiis historice cognitae cuiusque gentis, et si libros hebraeorum conferas, quos authenticos esse critice constat, cum origine humani generis; ita ut nequeat indicari quandonam existente iam humano genere ortum primum habuerit sententia de existentia Numinis; sed vel certo constet eam sententiam coevam esse humano generi ex auctoritate librorum Iudaeorum, vel arguere id liceat ex eo quod reperiatur in initio historico cuiusque gentis. Liqueat 2° non solum admisisse homines divinam aliquam naturam, sed etiam, cum multiplicare eam placuit, admisisse unum aliquod ens excellentius ceteris, et supremum a quo cetera penderent, quemadmodum est Iupiter penes Graecos et Romanos.

Nota. 1° Pluralitas admissa Deorum probat caruisse gentes conceptu distinctiore divinitatis, seu non agnovisse omnia attributa ipsius quae cognosci possunt: non autem caruisse conceptu aliquo modo distincto quo eum discernent quodammodo a ceteris rebus. Imo pluralitas Deorum non obstat unitati entis alicuius supremi, quia inter Deos principem aliquem reverebantur polytheistae.

2° Pariter negata vel non admissa distinctio inter Deum et ceteras res, quae est Pantheismi doctrina Indis familiaris, excludit quidem verum conceptum Dei ut in se est; attamen manet adhuc conceptus Entis supremi a quo quidquid est dimanat et pendet quocumque tandem modo.

3° Quasdam gentes a Graecis dictas esse atheas quia Deos Graecorum non colebant; ita Socrates, et postea Christiani dicti sunt athei.

4° Non perinde esse habere Dei notitiam ac cultu externo religionis et publico eum colere: quare si hic desit non ideo illa quoque deesse dici potest.

DEMONSTRATIO II. PARTIS. Certus est historice huiusmodi consensus moraliter universalis et constans (Cr. Th. XXIV. p. VII): dicimus *moraliter*, neque enim potest historice constare nisi universalitas et constantia moralis. Huic vero morali universalitati non obstat quod quidam philosophi dicantur negasse Dei existentiam, tum quia per ipsos universalitas moralis reapse non tollitur, tum quia qui contra sensisse dicuntur censendi sunt potius irrisisse et negasse idola aut Deos gentilium, atque a cultu illo publica auctoritate sancito se voluisse segregare, quam simpliciter negasse Deum. Hunc vero consensum moraliter universalem et constantem iure supponimus; nam quaestio historica facti haec foret non philosophica: philosophos vero nunc agimus; quare de facto non disputamus.

Iam vero hic consensus a) originem ducere non potuit ab educationis praeiudiciis. Nam 1° quod educationem praevertere debuit non potuit ab educationis praeiudiciis originem ducere; atqui haec opinio debuit praevertere educationem, primi enim parentes qui ea filios imbuerunt non potuerunt ab educatione eam accipere. Sane vel supponitur hic consensus ab origine quoque generis humani exstitisse, et tunc non ab educatione, sed vel ab auctore naturae, vel ab ipsa natura hominis originem ducere dicendus est; vel supponitur olim non exstitisse hanc opinionem, et per educationem sensim in hominum mentibus inolevisse; et tunc primi parentes aliqui exstiterunt qui eam ab educatione non acceperint, ii scilicet qui eiusdem auctores fuerint. Licet ergo haec persuasio educatione propagata fuerit, tamen origo prima huius opinionis quae postea evasit communis non fuit educatio: ergo origo huius communis opinionis repeti nequit ab praeiudiciis educationis. Praeterea 2° opinio orta ex praeiudiciis educationis est opinio quae admittitur eo quod sic in societate educati sumus quin debita reflexio adhibeatur ut cognoscatur verane sit an falsa; est proinde quaedam sententia *praeiudicata* h. e. iudicata seu acceptata a mente ante debitam considerationem. Iam vero huiusmodi praeiudicia primo non sunt eadem in omnibus nationibus, pendent

enim ex indole et inclinationibus hominum quae differentes sunt in diversis: deinde haec praeiudicia adhibita reflexione, si praesertim adversentur cupiditatibus facile deponuntur; haec autem opinio licet adversa cupiditatibus, nec unquam deposita fuit, et quo magis reflexio adhibetur, eo magis confirmatur: ergo.

b) Non a fraude legislatorum. Nam 1° obstat historia quae ante omnes legislatores cognitos exhibet nobis existentem in populis hanc persuasionem. 2° Hypothesis fraudis hac in re est absurda. Error enim in re facili cognitu, cuius veritatem cognoscere omnium interest, error molestus cupiditatibus, et nihilominus a paucis, nemine refragante, impositus omnibus etiam sapientibus, etiam illis qui a quavis specie tyrannidis abhorrebant, indoli humanae naturae omnino repugnat.

c) Non ab inani metu, quo percussi homines ob mala quibus premebantur ens quoddam sibi confingerent terribile hostiis placandum. Nam 1° effectus universalis nequit prodire a causa particulari; atqui persuasio haec universalis est communis bonis et malis, pavidis et audacibus: timor vero hic in pavidis ac impiis reperiri potuit, non vero in aliis: ergo. 2° Effectus debet esse proportionatus causae: unde si causa huius persuasionis esset hic timor, Deus quem haec persuasio teneret esset Deus solum terribilis, atqui est Deus quoque optimus et beneficus: ergo. 3° Metus iste vel est metus alicuius entis potentis, vel metus malorum: prior nequit esse origo persuasionis existentis Dei, quia iam supponit Deum sive illud ens terribile existere, cuius timore homines perculluntur: si alter, cum metus iste non potuerit esse nisi occasio qua ratiocinando homines devenirent in notitiam Dei, vel rite ratiocinati sunt, vel male: si rite, non metus origo fuit huius persuasionis sed vera ratio: si male tunc origo eius dicenda ignoratio causarum.

Atqui d) neque ab ignoratione causarum oriri haec persuasio potuit. Sane duo sunt distinguenda 1° quod homines effectus naturales retulerint in Deos, 2° quod multos effectus tribuerint Diis tanquam causis eorum immediatis. Porro

primum, quo continetur demonstratio existentiae Dei, nulla ignoratione aut errore laborat, sed est certa cognitio; alterum, quod supponit ignorantiam causarum naturalium, ad rem non facit; quia non ex hoc sed ex illo persuasio existentiae Dei orta est: hac enim supposita factum est ut effectus quorum naturalis causa ignorabatur, alicui numini immediate assererentur. Praeterea nequit ab ignorantia proficisci id quod scientia amplificata augetur magis et confirmatur; talis porro est persuasio existentiae Dei.

Non possunt igitur Athei huic universali et constanti consensui originem ullam adsignare falsitatis; ideoque supposito quod sit error, nequeunt eius rationem sufficientem demonstrare; oportet vero ut huius consensus sit aliqua ratio sufficiens; si vero nequit ea esse quae errorem gignat, erit ea a qua veritas iudicii prodit, h. e. ipsa rei veritas manifesta. Sane

THESIS II^a

Characteres quibus consensus hominum in asserenda divinitate insignitus est, quique huc praecipue redeunt ut sit molestus cupiditatibus, necessarius ut bene consistat societas humana, eo magis confirmetur quo scientiae augentur, virtutesque promoveat, evincunt existentiam Dei veritatem esse certissimam.

DECLARATIO. Advertatur quod demonstratio per se non pendet ex universalitate et constantia consensus, sed ab aliis characteribus huiusmodi consensus, unde valeret licet consensus paucorum esset (Cr. Th. XXIX. p. VII). Sed quia reapse historice constat esse universalem et constantem, hinc ut talem sumimus. Porro supponimus contra Atheos naturam humanam rationalem esse, et factam ad veritatem, quae est veritas primitiva ipsam praecedens notitiam Dei. Nisi ergo Athei velint esse et Sceptici, id non dubitabunt dare.

DEMONSTRATIO. Evidens est illud esse infallibiliter verum quod ab intellectu firmissime tenetur absque influxu volun-

tatis; quia intellectus non movetur ad firmum assensum nisi vel ab obiectiva evidentia, vel a subiectiva motione voluntatis; evidentia autem est certissimum criterium veritatis (Cr. Th. XXII); atqui sententia existentis Dei non est ab influxu voluntatis. Nam et molesta est cupiditatibus atque iis inclinationibus, quibus voluntas movetur ad imperandum assensum; et si esset ab influxu voluntatis, non haberetur unitas talis et constantia, quia voluntas mutabilis est et diversa in pluribus; firmissime vero haec persuasio tenetur ab omnibus; igitur est ab evidentia rei: ergo.

2° Evidens est fieri non posse ut error sit necessarius ad hoc ut bene consistat societas humana; ratio est quia est societas intellectuum qui facti sunt naturaliter ad veritatem; atqui consensus in existentiam Dei est necessaria ut bene consistat humana societas. Ut bene enim consistat necesse est ut fundamentum honestatis, auctoritatis, mutuaeque charitatis reale sit et immutabile, ideoque independens a placitis cuiusque, hoc autem non est nisi Deus a societate cognitus, a quo omnis lex et sanctio legis, et auctoritas vim stabilem et independentem a placitis cuiusque mutuatur; nam secus nulla lex, nulla honestas, nulla auctoritas et huiusmodi haberi possent: ergo.

3° Evidens est fieri non posse ut error circa rem quam homines sedulo inquirunt, quae captum eorum non excedit, eo magis confirmetur in universo humano genere quo magis in eodem scientiae promoventur, eaeque scientiae quae huic errori detegendo, si esset, forent pares, ut physicae et metaphysicae; quia error et scientia opposita sunt; atqui id contingit et contingit pro existentia Dei; nam barbarae gentes edoctae et exultae deposuerunt quidem polytheismum, sed magis confirmatae sunt in agnoscenda divinitate: ergo.

4° Antequam hoc argumentum proponamus, supponimus ex sensu naturae communi, virtutem illud reapse esse quod solet communiter appellari virtus, et item vitium. Neque hic ullus est circulus vitiosus; nam athei, etiam negato Deo, non ideo negant naturam humanam, et quidquid sensus naturae communis docet; et praeterea quia

probari potest independenter ab admissa existentia Dei, id quod dicitur virtus, puta caritatem, gratitudinem, temperantiam, etc. vere esse perfectionem naturae humanae, ideoque virtutem, licet reapse ea esse non possit sine Deo. Itaque his positus evidens est fieri non posse ut ea doctrina quae maxime promovet virtutes, et honestis arridet falsa sit; vera autem e contrario illa quae vitia gignit: quia virtus naturae rationalis nequit per se proficisci nisi a vero, quod est eius norma, cum virtus sit rectitudo voluntatis, quae per se a recto intellectu pendet; atqui persuasio existentis Dei promovet virtutes, et eius negatio gignit vitia, ea scilicet a quibus natura rationalis per se abhorret: ergo vera est haec persuasio existentiae Dei. Sane si honesti deciperentur, et vitiosi recte saperent, haberetur monstruositas duplex: 1^a combinatio pravae mentis et rectae voluntatis, vel vicissim; 2^a naturam humanam vel non factam esse ad honestatem, vel non ad veritatem.

Corollarium. Ergo obiicientibus consensum universalem etiam prae aliis rebus, quae falsae repertae sunt, respondendum est consensum illum non iis fuisse characteribus insignitum quibus insignitus est consensus divinitatis.

THESIS III^a

I Evidentia vero qua veritas existentiae alicuius supremi Numinis omnibus hominibus elucet non est immediata sed mediata: scilicet quamvis propositio haec: Deus existit, sit per se nota secundum seipsam, non est tamen per se nota nobis: II quapropter indiget demonstratione, eaque a posteriori.

DEMONSTRATIO. Propositio per se nota est ea quae est cognoscibilis sine medio demonstrationis; quod dupliciter contingere potest; sive quia ope experientiae, sive quia ope analysis praedicatum in subiecto videtur.

Haec altera propositio per se nota dupliciter spectari potest, tum secundum seipsam tantum, tum etiam quoad nos. Secundum seipsam est per se nota, quando id quod

in ea enunciatur in seipso habet cur sit cognoscibile immediate, cuiusmodi sunt omnes propositiones, quarum praedicatum est de essentia subiecti, quia cognito complete subiecto, hoc ipso potest cognosci praedicatum. Melius diceretur propositio *cognoscibilis* per seipsam: supponitur autem aliquis intellectus qui eam veritatem immediate cognoscere valeat; cognoscibilitas enim ad cognoscentem refertur. Quoad nos est per se nota propositio, cum talis est ut nos quoque illam immediate cognoscamus; quod contingit cum intellectis terminis subiecto nempe et praedicato, nexus utriusque statim apparet nobis, seu cum veritas propositionis nobis fit manifesta per solam analysim terminorum subiecti et praedicati absque ope medii. Dici solent propositiones immediate evidentes, cuiusmodi sunt prima principia. Atqui in hac propositione: *Deus est*, praedicatum est de essentia subiecti; quia existentia est essentialis Deo: ergo secundum se spectata haec propositio est per se nota secundum se ipsam.

Non est tamen per se nota nobis, sive non est immediate evidens. Antequam id demonstramus advertimus quod non agitur de notitia aliqua obscura et confusa Dei ita ut Deus ab aliis rebus non distinguatur, sed de notitia licet imperfecta ita tamen clara et distincta ut aliquae eius notae percipiantur, et distinguatur ab iis omnibus quae non sunt Deus. Id enim cognoscimus cum cognoscimus esse Deum. Cum ergo quaeritur an sit per se notum nobis id quod effertur hac propositione: *Deus existit*, quaestio est de notitia Dei certo modo, quo diximus, clara et distincta. Porro advertendum rursus est 1° quod notitia propositionis, de qua agimus, est notitia certa, h. e. notitia propter quam affirmatur cum certitudine id quod propositione effertur: agitur scilicet de iudicio, non de sola apprehensione. Advertendum est 2° praedicatum propositionis huius esse existentiam realem, ideoque esse realitatem ipsam subiecti. Iam vero realitas ipsa subiecti immediate videri et affirmari nequit nisi viso per intuitionem ipso subiecto. Ratio est quia dum solum ideam ipsius habemus, restat semper in-

quirendum an huic ideae reale obiectum respondeat: id autem, seclusa intuitionem, per solam demonstrationem cognosci potest: id autem quod ope demonstrationis sciri debet, non est immediate evidens. Quod vero realitas subiecti immediate videri et affirmari non possit nisi viso per intuitionem ipso subiecto, seu quod perinde est, quod seclusa intuitionem per solam demonstrationem ea realitas sciri cum certitudine possit, demonstratur hoc pacto. Nam seposita intuitionem, et sola existente apprehensione realitatis, vel ideo affirmas rem esse extra conceptum tuum quia vides conceptum esse non posse nisi sit ipsa res a qua procedat conceptus, vel ideo tantum quia apprehendis existentiam realem, vel quia apprehendis necessarium nexum inter existentiam realem et essentiam quam concipis. Iam vero in prima hypothesi locum habet vera demonstratio; ab effectu enim ad causam procedis; in altera hypothesi nulla potest esse certitudo existentiae rei; non enim existit quidquid concipimus. In tertia hypothesi habes conceptum essentiae alicuius, conceptum eius existentiae realis, conceptum necessarii nexum inter utramque: itaque quaerimus quo iure ab huiusmodi conceptu procedas ad iudicium sive affirmationem eamque certam quod in ordine reali sit id quod concipis? quia nimirum, inquis, existentia realis est de conceptu huius essentiae. Verum in hoc processu logico praedicatum existentiae realis se habet non secus ac alia praedicata necessaria alicuius essentiae: nam vis tui processus in eo est quod ea sit praedicatum necessarium, non autem in eo quod existentiam concipis huius entis; porro ut a conceptu praedicati essentialis alicui essentiae fiat gradus ad affirmationem quod illud praedicatum est in ordine reali oportet aliunde nosse subiectum sive illam essentiam esse a parte rei: secus non nisi hypothetica potest esse affirmatio. Decipiuntur quidam eo quod in hac re praedicatum est ipsa existentia realis; sed manifestum est agi nunc de processu logico quo certitudo obtineatur existentiae realis: processum autem logicum eundem esse si huic praedicato existentiae realis substituas quodvis aliud prae-

dicatum essentiale; ex eo autem quod videas alicui essentiae quam concipis competere necessario aliquod praedicatum, ius non habes affirmandi quod in ordine reali ita res se habeat, nisi aliunde scias essentiam esse in ordine reali. Oportet ergo ut vel ipsum subiectum intuearis, vel ope alicuius medii demonstres sive acquiras notitiam realitatis subiecti; quod est scire ipsum existere: Deum vero non intuemur: ergo. Quia vero hic est processus ad notitiam certam existentiae Dei obtinendam, quo S. Anselmus usus est et non paucis probatur, necesse est ut in hoc argumento amplius immoremur.

1°. Anselmus in Proslgio c. 2. ita argumentatur. « Et quidem credimus te (Deus) esse aliquid quo nihil maius cogitari possit. An ergo non est aliqua talis natura quia dixit insipiens in corde suo: non est Deus? Sed certe idem ipse insipiens cum audit hoc ipsum quod dico: aliquid quo maius cogitari non potest, intelligit quod audit, et quod intelligit, in intellectu eius est, etiamsi non intelligat illud esse. Aliud est enim rem esse in intellectu, aliud intelligere rem esse... Convincitur ergo insipiens esse vel in intellectu aliquid quo nihil maius cogitari potest... Et certe (ac si diceret: Atqui) id, quo maius cogitari nequit non potest esse in intellectu solo. Si enim vel in solo intellectu est potest cogitari esse et in re, quod maius est. Si ergo id quo maius cogitari non potest est in solo intellectu, id, quo maius cogitari non potest, est quo maius cogitari potest. Sed certe hoc esse non potest: existit ergo procul dubio aliquid quo maius cogitari non valet et in intellectu, et in re. »

Advertatur hoc argumentum ita fuisse a S. Thoma C. G. L. I. c. 10, 11. et I p. q. II. a. 1. acceptum ut si quid probaret, probaret notitiam certam existentis Dei esse immediatam. Sane ex ipso conceptu Dei, ope tantummodo principii contradictionis, quo indirecte demonstrantur principia immediata, derivat notitiam hanc.

Iam vero quaestio modo non est an id, quo maius cogitari nequit, debeat esse in re, sed de modo quo cognosci-

mus huiusmodi ens debere esse et in re; porro negamus id nos certe cognoscere ex eo quod illud sit in intellectu nostro, seu quod ideam eius habeamus. Ut autem pateat vitium huius argumenti, tres distinctiones faciendae sunt. Prima ea est quam iam indicavimus, nempe inter conceptum seu cogitationem et iudicium sive affirmationem. Altera est inter conceptum existentiae realis, et ipsam existentiam realem. Dico conceptum existentiae realis, nam existentia quae concipitur cum cogitatur esse id quo maius cogitari nequit, est realis; non enim cogitatur esse tantum in mente, sed in re: solet tamen a quibusdam vocari existentia idealis, non ut significetur obiectum quod cogitatur, sed ut significetur modus quo ea res concepta existit. Tertia est inter praestantiam existentis super nihilum, et praestantiam essentiae super essentiam.

Distinctionem inter conceptum existentiae realis et ipsam realem existentiam patet esse legitimam; non enim idem est esse a parte rei, et cogitari esse a parte rei. Praestantia entis super nihilum in eo est quod aliquid existens praestantius est ratione realitatis illo quod non existit, ideoque et se ipso ut pure possibili; praestantia essentiae super essentiam in eo est quod aliquid constet notis perfectioribus quam aliud. Hinc si comparetur planta existens cum homine possibili, secundum priorem modum planta praestat, secundum alterum homo.

Atqui argumentum Anselmi haec omnia confundit. Sane cum cogitatur id quo maius cogitari nequit, nequit concipi solum ut possibile; sed concipi debet cum nota existentiae qua posita simul cum aliis notis, nihil potest eo cogitari maius, et praestantiam essentiae habet super cetera. Sed haec existentia est existentia realis concepta, sive conceptus existentiae realis: nec hactenus habes nisi conceptum rei seu apprehensionem: iudicium vero sive affirmatio quod ita sit parte rei, ita ut non solum praestantiam habeat essentiae super essentiam, sed et entis super nihilum gratis ponitur. Scilicet argumentum ita in forma proponi potest: est

in intellectu meo idea entis quo maius cogitari nequit; ergo hoc ens existit etiam in re.

Resp. Negatur consequentia, quia non licet arguere ab ordine ideali ad realem; non potest proinde argui quod sit hoc ens in re, nisi detur quod existat in re aliquid quo maius cogitari nequit, quod non est datum a ponentibus Deum non esse (S. Thom. 1. c.).

Probatur ab Anselmo consequentia. Si ens quo maius cogitari nequit, esset solum in intellectu, iam non esset ens quo maius cogitari nequit; nam maius est esse in intellectu et in re, quam in solo intellectu: ergo.

Respondeo: *Disting. Antec.* Si esset solum in intellectu, h. e. si solum conciperetur ut possibile, *conc.* si conciperetur ut vere existens, *subd.* non esset ens quo maius cogitari nequit intra ordinem idealem cogitabilitatis, *neg.* comparato ordine ideali cum reali, *subd.* praestantiâ essentiae super essentiam, *neg.* entis supra nihilum, *subd.* quae praestantia immediate cognoscitur consequi ex praestantia essentiae supra essentiam, *neg.* quae demonstrari debet, *conc.*

Quia vero diverso modo a pluribus deinceps propositum est hoc argumentum, operae pretium erit et ceteras praestantiores eiusdem formas audire. Itaque:

Scotus in I. D. 2. q. 2. n. 23. ita coloravit, ut ipse loquitur, hoc argumentum: possibile est ens perfectissimum existere, ergo existit: *prob. conseq.* quia si non existit neque est possibile, et intrinsece repugnat; repugnat enim ei intrinsece vel produci, vel incipere.

Supposita distinctione duplicis possibilitatis, de qua in sequentibus, respondeo *distinguendo*: ens perfectissimum est possibile extrinsece, *neg.* intrinsece *subd.* h. e. notae quae illud constituunt per se spectatae non repugnant, *conc.* adest adaequata ratio suae existentiae, *subd.* si essentia eius est realis, *conc.* secus, *neg.*

Nam sicut pro contingentibus adaequata ratio possibilitatis non est solum sociabilitas notarum, sed etiam existentia causae a qua produci possint; ita pro ente perfectissimo adaequata ratio suae possibilitatis est ipsius essentia,

quia est ens a se nec potest ab alio produci. Ideo nisi haec sit realis, deerit adaequata ratio suae possibilitatis.

Unde negatur consequentia.

Distinguitur probatio consequentiae: si non existeret, non esset possibile extrinsece, *conc.* intrinsece, *subd.* adaequate, *conc.* inadaequate quatenus termini per se spectati invicem non repugnant, *neg.*

Aliam colorationem subdit Scotus ibid. in hunc modum: maius cogitabile est existens, sed ens perfectissimum est maius cogitabile: ergo.

Prob. M. Maius cogitabile est id quod videri sive intelligi potest cognitione intuitiva; atqui id quod videri sive intelligi potest cognitione intuitiva est existens: ergo.

Prob. M. Maius cogitabile est id quod perfectiore cognitione apprehendi potest; atqui perfectior est cognitio intuitiva quam abstractiva, atque ad has duas revocantur omnes cognitiones: ergo. En verba Scoti: « Vel aliter coloratur sic: maius cogitabile est quod existit, i. e. perfectius cognoscibile, quia visibile sive intelligibile intellectione intuitiva; quod autem non existit nec in se, nec in meliore non est intellectualiter visibile; visibile autem est perfectius cognoscibile non visibili, sed tantum intelligibili abstractivae. Ergo perfectissimum cognoscibile existit. »

Resp. Sufficit distinguere primam minorem; ens perfectissimum est maius cogitabile in ordine ideali, *conc.* in ordine reali *subd.* si existat, *conc.* si non existat, *neg.* Hoc distincto sensu qui subest *maiori cogitabili* corruunt sequentia argumenta.

Cartesius in Meditatione quidem 3^a Dei existentiam a posteriori demonstrat, ut ipse fatetur in Synopsi synthetica suarum meditationum; licet illud argumentum vacillet quia idea quam habemus entis perfectissimi potest esse ab alio quam a Deo. At Medit. 5^a aliud profert argumentum: cum verum sit illudque affirmari debeat quod in idea rei clara et distincta percipitur; in idea vero entis perfectissimi clare et distincte existentia percipiatur, sequitur id verum esse, adeoque affirmandam esse existentiam de ente perfectis-

simo, praesertim (in respons. ad I. Pbiect.) cum existentia percipiatur necessario coniuncta cum ceteris attributis. Hoc autem argumentum peccat eodem vitio ac illud Anselmi, cuius est reproductio vulgaris. Sane dato etiam eo principio, de quo nolumus modo litigare, valere quidem potest in ordine essentialium seu prae iis notis quae essentiam rei constituunt, et quidem in ordine ideali; pro ordine vero reali valet hypothetice, h. e. si existit ea res, habes eas notas, quae in idea eius clara et distincta percipiuntur. At eius realis existentia nequit ex eo principio colligi etsi existentia ut nota essentialis concipiatur, quia prius cognoscendum est utrum ideae entis perfectissimi respondeat reale obiectum, nec valet transitus ab ordine ideali ad realem.

Rursus Leibnitzius non probans modum quo Cartesius argumentum proposuit, illud sic instaurat in Meditatione de Cognitione, Veritate, et Ideis: ens quod existat per suam essentiam est possibile: ergo existit. *Prob. conseq.* quia cum essentia rei sit id quod possibilitatem rei constituit, idem est existere per suam essentiam ac per suam possibilitatem, quod autem existit per suam possibilitatem hoc ipso quod est possibile existit.

Resp. Antecedens distingui potest sicut antecedens in argumento 1° Scoti; nempe notae constituentes illud non repugnant, *conc.* est adaequate possibile, *subd.* si essentia eius est realis, *conc.* secus, *neg.* Et negatur consequentia.

Ad probat. conseq. dist. 1^m p. Essentia rei constituit possibilitatem rei, extrinsecam, *neg.* intrinsecam, *subd.* in ente finito, *conc.* in ente infinito, *subd.* inadaequatam, *conc.* adaequatam, *subd.* si est realis, *conc.* si non est realis, *neg.* *Dist. 2^m p.* ens existens per suam essentiam idem est ac ens existens per suam possibilitatem adaequatam, *conc.* inadaequatam, *neg.* *Dist. 3^m p.* Quod existit per suam possibilitatem intrinsecam adaequatam, quae est ipsa essentia necessaria realis, hoc ipso quod est possibile, existit, *conc.* quod existit per suam possibilitatem intrinsecam inadaequatam, *neg. suppositum.*

Potest tandem hoc argumentum proponi sic: quod per

se cadit in mentem vel est pure possibile, vel reale; atqui ens perfectissimum cadit in mentem, non potest autem esse pure possibile: ergo est reale.

Ad M. Quod per se cadit in mentem, sive quod a mente non fingitur, et quod non est fructus iudicii, vel est pure possibile, vel reale, *conc.* quod cadit in mentem tanquam fructus iudicii, *neg.*

Ad min. quoad 2^m p. Atheus respondere posset: ens perfectissimum cadit in mentem ut fructus iudicii, *conc.* per se antecederet ad iudicium, *neg.* Ceterum hoc omisso, quoad 2^m partem, *dist.* non potest concipi ut pure possibile, *conc.* non potest esse pure possibile, *subd.* per possibilitatem extrinsecam, *conc.* per intrinsecam, *subd.* inadaequatam, *neg.* adaequatam, *subd.* si essentia est realis, *conc.* tunc enim existit; si non est realis, *neg.*

Ex his omnibus relinquatur existentiam Dei non esse per se notam nobis.

Corollarium I. Etsi idea Dei poneretur innata, nihil conferret ad notitiam existentis Dei, non adhibita demonstratione, quia restaret semper inquirendum utrum illi ideae respondeat nec ne reale obiectum. (A. Th. XXXIV, p. I.)

II. Licet per se notum sit existere veritatem, bonum, id quo nihil perfectius actu existat; non est tamen per se notum existere veritatem primam in ordine ontologico, summum bonum, ens perfectissimum seu supremum, a quo cetera pendent. Deus autem non est quaevis veritas, quodvis bonum, ens solum aliis perfectius, sed veritas prima in ordine ontologico, summum bonum in eodem ordine, atque adeo ens non solum perfectius iis quae forte existant, quod inspecta differentia naturarum evidens est existere saltem secundum speciem, sed est ens perfectissimum quo nihil perfectius esse potest: tale est enim summum ens a quo cetera pendent necessario. Quocirca ex eo quod per se notum sit existere veritatem, bonum etc. sub quorum conceptibus Deus quoque apprehenditur, consequitur tantum sub aliquo conceptu confuso vel obscuro Dei existentiam esse per se notam nobis.